

Будна Н.О., Криса Т.М.

УКРАЇНСЬКА МОВА

Робочий зошит

4 клас

До підручника Захарійчук М.Д., Мовчун А.І.

*Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах комісією
з педагогіки та методики початкового навчання
Науково-методичної ради з питань освіти
Міністерства освіти і науки України*

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН

1. Прочитай вірш. Продовж ряд слів про мову.

Вивчайте мову українську —
дзвінкоголосу, ніжну, чарівну,
прекрасну, милу і чудову,
як материнську пісню колискову.

Антоніна Канищенко

Мова українська — дзвінкоголоса, _____

2. Із поданих слів склади і запиши прислів'я про мову.

Лине, серця, до, а, не, слово, стріла.
Не, горобець, випустиш, слово, спіймаєш, не.

1. Прочитай слова. Старі слова підкресли однією лінією, а нові — двома. За потреби скористайся тлумачним словником.

Лихвар, князь, логістика, відеомагнітофон, вої, очіпок, мушкет, іміджмейкер, дизайнер, хорунжий, логін, файл, комп'ютер, кольчуга, щит, тостер, дискета, веретено, серп, шолом, плеєр.

2. З'єднай подані старі слова з їхніми відповідниками в сучасній українській мові. За потреби скористайся тлумачним словником.

рать •	• палець
десниця •	• права рука
уста •	• військо
перст •	• губи
гудець •	• говорити
глаголити •	• музикант

До с. 9–10

1. Прочитай речення і доповни їх необхідними словами.

— Бабусю, сідайте, _____.

Прощаючись, Іванко сказав: «_____».

Іринка, зустрівши подругу, сказала: «Ну, _____».

2. Склади і запиши записку мамі (татові, бабусі), використовуючи слова ввічливості.

ТЕКСТ

До с. 11–12

Прочитай текст. Визнач його тему й основну думку. Добири і запиши заголовок до тексту.

Хороше в лісі! Повітря прозоре й свіже. Деревата скидають на землю позолочене сонцем листя.

На узліссі під кущем заховався гриб-боровик. Марія Петрівна замилювалась ним і не поспішає зрізати.

Десь захрустіли гілки під ногами. На галявині з'явився хлопчик. У його волосі заплуталась і блищить павутинка, очі сяють. Його кошик ущерт наповнений боровиками.

За Зоєю Воскресенською

Тема: _____

Основна думка: _____

До с. 12–14

Прочитай тексти. Визнач і запиши тип, тему й основну думку кожного тексту.

I

Через пеньки і колоди чимчикує їжак. Тягне він у нору сухе листя. Стелить зимове ліжко. До весняного сонечка проспить у кублі, і снитимуться йому лісові їжачі сні.

Тип тексту: _____

Тема: _____

Основна думка: _____

II

Маленький лісовий звірок. Увесь вкритий колючими голками. Забарвлення голок буре із сірими смужками. Голівка витягнута, ніс гостренький, очі нагадують намистинки. Спритно пересувається на коротеньких ніжках. Поширені ці лісові мешканці на всій території України.

Тип тексту: _____

Тема: _____

Основна думка: _____

III

Їжак — корисна тварина. Він знищує велику кількість шкідливих комах та гризунів, чим приносить користь сільському господарству.

Тип тексту: _____

Тема: _____

Основна думка: _____

До с. 14–16

- 1. Прочитай текст. Добери і запиши до нього заголовок. Підкресли слова, які є засобами зв'язку речень у тексті.**

На полі було багато великих яскравих голівок. То соняшники. Особливо гарні вони на світанку. Йдеш стежиною і милуєшся їхньою красою. Прихилиш до себе одну рослину, а вона вся омиа чистою вранішньою росою.

- 2. Прочитай текст. Скориставшись довідкою, устав потрібні за змістом слова для зв'язку речень.**

Лісник дозволив дітям обережно заглянути в дупло. Кажани висіли донизу головою, відпочивали. _____
_____ всю зиму сплять у таких позах у дуплах, на горищах або в печерах. _____
_____ полюють на комах уночі, коли більшість пташок спить.
_____ — надзвичайно корисні.

Слова для довідки: кажани, вони, ці тварини.

До с. 16–17

- 1. Прочитай текст. Знаком Z виділи початки абзаців. Добери і запиши заголовок тексту.**

Біля нашої хати ростуть мальви. Мама розповідала, що це бабуня її бабусі посіяла їх. Високі мальви гордо визирають з-за тину. А кольори їхніх квіток — мов зітканий різнобарвний килим: червоні, блідо-рожеві, жовтуваті, білі. Люди, йдучи мимо, завжди усміхаються, дивлячись на наші квіти. Милі мальви, як я вас люблю!

Василь Григоренко

- 2. Склади і запиши план до тексту із попереднього завдання.**

План

1. _____
2. _____
3. _____

До с. 19–20

1. Прочитай текст. Визнач його тип. Добери і запиши заголовок тексту.

Познач, де в тексті твердження, де — доказ, а де — висновок.

Мурашки — наші друзі.

Вони роблять родючішим ґрунт, разносять на далекі відстані й розсівають насіння корисних рослин. А ще воюють з різними шкідниками лісу, саду та городу.

Хто руйнує мурашники й кривдить мурашок, той — ворог природи.

З газети

1. _____

2. _____

3. _____

2. Перебудуй текст-розповідь у текст-міркування та запиши його.

Птахи — наші друзі. Вони знищують шкідників лісу. А ще вони радують нас своїм співом. Бережіть птахів!

Треба берегти птахів _____

До с. 20–21

1. Прочитай текст-міркування та доповни його, додавши речення-висновок.

Кропива — дуже корисна рослина. У її листі містяться вітаміни та корисні мінеральні солі. Навесні з неї варять зелений борщ. З кропиви можна добувати й зелену фарбу. У давнину з її волокон виробляли _____

2. Письмово закінчи речення-міркування.

Цю невеличку лісову рослину недарма називають чорницею, бо _____

Вовк — хижа тварина, оскільки він _____

Взимку день коротший, тому що _____

До с. 21–22

1. Пронумеруй у правильному порядку частини тексту-міркування.

- ☐ Адже скільки про її кмітливість казок складено, скільки про її винахідливість розказано!
- ☐ Справді, хитрюща руда проноза.
- ☐ Здавна вважали лисицю найхитрішим звіром.

2. Прочитай текст. Знайди в ньому опис і розповідь. Опис підкресли хвилястою лінією, а розповідь — прямою. Доповни міркування про руки хлібороба, використавши слова із тексту-розповіді.

Лежить хліб — запашний, зі скоринкою.

Працьовитим рукам дякуємо за хліб. Це вони зерно в ріллю посіяли, урожай виростили і зібрали.

Руки хлібороба золоті, адже _____

До с. 23–24

- 1. Прочитай тексти і порівняй їх. Запиши, який текст художній, а який — науково-популярний.**

I

Беркут — великий птах із довгими та вузькими крилами, трішки закругленим хвостом, має дуже сильні лапи. Дорослі птахи — темно-бурого кольору з домішкою рудувато-золотавого на животикі і ногах. Беркут поширений у горах України, Росії, у Закавказзі та на Алтаї.

Текст: _____

II

Рудий беркут сидів нерухомо, пронизуючи зіркими очима незорну ніжно-зелену далечінь. У чистому ранковому повітрі чітко вимальовувався його гострий гачкуватий дзьоб, а весь птах відбивався в ясному дзеркалі озера.

Сходило сонце, і сніп рожевого проміння впав на старого беркута. Лисуча руда спина спалахнула на мить багаттям. Беркут поворухнувся. Він витяг назад свою коротку ногу в штанах із пір'я і розкрив могутні крила.

За Олесем Донченком

Текст: _____

- 2. Склади і запиши художній або науково-популярний текст (на вибір) про снігура (або шишкар).**
-
-
-

До с. 24–26

Напиши замітку про подію, яка тобі запам'яталася.

РЕЧЕННЯ

До с. 27–28

1. Прочитай подані речення. Вкажи стрілкою, до якого типу речень вони належать.

Які лікарські рослини ростуть у лісі?

•

• Розповідне

Беріть, діти, кошики і гайда до лісу.

•

• Питальне

Над степом чути пісню жайворонка.

•

• Спонукальне

2. Прочитай текст. У кінці кожного речення постав необхідний розділовий знак.

Одного літнього дня пішов я в ліс__ Височенько вже підбилося сонечко__ Як духмяно пахнуть трави__ Посеред цих пахощів вирізняється запах суниць__ Зірвав я кілька запашних ягід__ Коли це на сосні хтось зацокотів__ Я підняв голову і побачив білочку__ Чим же я її розсердив__ Тут я побачив біля ніг грибка__ Білочка його не встигла обгризти__ Я швиденько пішов далі__ Білочко, додай свій обід__

За Юрієм Старостенком

До с. 28–30

1. Прочитай текст. У кожному реченні підкресли головні члени.

Прийшла осінь. Усі дерева, кущі та землю одягла вона в розкішне вбрання.

Закивали берізки своїми золотими вітами. Кремезний дуб привітно зашепотів бурими листочками. Одягла святкове намисто шипшина. На землі простелився різнобарвний килим.

2. Склади і запиши речення за поданими схемами.

а) _____

б) _____

До с. 31–32

1. Прочитай речення. За допомогою питань продовж поданий зв'язок слів.

На клумбах палахкотять червоні сальвії.

(Що?) Сальвії (що роблять?) _____;

сальвії (які?) _____;

палахкотять (_____) на _____.

2. Прочитай речення і встанови в них зв'язок слів за допомогою питань.

а) Під березу їжачок наносив сінця стіжок.

б) У лузі червона калина похилилася.

До с. 32–33

1. Спиши словосполучення, розкриваючи дужки. Визнач у них головні й залежні слова.

Пташка (лісовий), до (сусідній) будови, захрумтів (яблуко), зійшло над (ліс), листя (клен), над заростями (осока).

2. Прочитай текст. Підкресли головні члени кожного речення. Випиши словосполучення.

Легенький вітер колише жита. Під вагою зерна низько хилиться до землі колосся. Стебло стоїть рівне і високе.

1. Прочитай текст. Підкресли однорідні члени речення.

Небо було синє і далеке. Гілля вишень і бузку звисало просто до кімнати. Важкі краплі роси зрідка і тихо падали в траву. Горобці метушилися й цвірінькали на верховітті. Здалека лунав церковний дзвін.

Юрій Смолич

2. Доповни речення однорідними членами.

У лісі росли берези, _____.

Повітря було чисте, _____.

А скільки під ногами боровиків, _____.

_____.

Пташки весело співали, _____.

1. Прочитай текст. Підкресли однорідні члени речення і встав необхідні розділові знаки.

Пахло м'ятою чебрецем материнкою. Я в царстві трав річок і таємничих озер. І все було палким в годину творчу: і небо і земля і камінь і різець і серце майстра.

За Лесею Українкою

2. Заміни виділені слова однорідними членами речення. Запиши утворені речення.

У саду ростуть **дерева**. До вирію відлітають **птахи**. На уроках школярі **вчаться**.

1. Зі слів кожного рядка склади і запиши речення. Підкресли однорідні члени.

тобі, буде, Шануй, скрізь, батька, і, добренько, неньку.
дорожче, Дружба, багатства, та, братство.
Мудрим, а, ніхто, не, навчився, вродився.

2. Склади і запиши речення з однорідними членами за поданою схемою.

_____ = _____ ..., ..., ... і

До с. 40–41

1. Прочитай речення та встав пропущені розділові знаки. Підкресли однорідні члени речення.

У маленькій грудці землі або клаптику неба квітучій гілці чи росинці на траві ластів'їному гніздечку під стріхою чи знайденому колосочку на стерні тепліє любов'ю Україна.

Ярослав Гоян

2. Прочитай речення та спиши, доповнюючи їх однорідними членами.

Споконвіку українці люблять квіти. Садять їх коло хати. У чорнобривців оранжеві пелюстки. Квіти мальв великі, а матіоли — маленькі. Айстри та жоржини різнокольорові.

СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

До с. 42–43

- 1. Прочитай текст. Підкресли головні члени у кожному реченні. Визнач, якою частиною мови вони виражені.**

Чумаки торгували рибою, сіллю, за якими їздили на волах до берегів Чорного й Азовського морів. По дорозі туди мандрівники продавали дерев'яний посуд, діжки, цебра, скрині. Ці поїздки були тривалими та небезпечними. Гуртом чумаків керував отаман, який добре знав шлях, організовував оборону валки від розбійників і визначав місце привалів та ночівлі.

З часопису

- 2. Із попереднього тексту випиши однорідні члени речення. Вкажи, якими частинами мови вони виражені.**

До с. 44–46

- 1. Прочитай слова та запиши їх, розподіливши на групи.**

Веселий, веселитися, веселе, веселощі, весела, безтурботний, радісний, безжурний, веселі, веселенький.

Спільнокореневі слова: _____

Синоніми: _____

Форми слова: _____

- 2. Обведи «зайве» слово в кожному рядку. Поясни свій вибір.**

- Лагідний, ласкавий, ніжний, ніжність.
- Робити, робітник, творити, роботящий.
- Школа, школи, у школі, школяр, школою.

До с. 46–47

1. Прочитай текст. Підкресли іменники однією лінією, дієслова — двома, прикметники — хвилястою лінією.

Біля села тече широка річка. Русло річки пролягає між зеленими луками. Кучеряві верби, акації, клени шумлять над берегами. У воді живуть риби. Над водною поверхнею літають бабки. Чути пташині голоси.

Красива річка!

2. До поданих усталених виразів (фразеологізмів) допиши вирази-антоніми або синоніми, скориставшись словами для довідки. Підкресли прийменники.

Майстер на всі руки — _____

Тримати язик за зубами — _____

За тридев'ять земель — _____

Слова для довідки: золоті руки, ні пари з вуст, рукою подати.

ІМЕННИК

До с. 48–49

1. Прочитай текст. Випиши спільнокореневі слова та форми одного слова. Запиши, на які запитання вони відповідають і до якої частини мови належать.

Кобза

Улюбленим музичним інструментом українського народу була кобза. Грали на ній і сліпі люди. Найдавніша кобза мала тільки три струни.

Кобзарі закликали народ до боротьби за національне визволення. Кобзарям забороняли з'являтися у великих містах, вільно співати та грати на ярмарках.

Спільнокореневі слова: _____